

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПАКТУ
ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА В УКРАЇНІ:
КРИЗЬ ПРИЗМУ КОМІТЕТУ ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ**

М. Антонович

Національний університет "Києво-Могилянська академія"

Як незалежна держава Україна подала вже дві доповіді про здійснені нею заходи для втілення у життя прав, закріплених у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (надалі - МПГПП), а саме, четверту періодичну доповідь від 13 липня 1994 р. та п'яту періодичну доповідь від 16 листопада 2000 р.

У четвертій доповіді уряду, зокрема, зазначається, що негативний вплив на захист, дотримання та гарантії громадянських прав і свобод в Україні мали такі чинники, як неповне забезпечення принципу поділу гілок влади, численні залишки старої політичної системи в державних механізмах, криза конституційного процесу, відсутність будь-яких кроків у проведенні адміністративної та територіальної реформи, незадовільний стан економічних реформ. Як зазначається в доповіді, реальна ситуація з дотриманням прав людини в Україні, як і в будь-якому іншому суспільстві, визначається рівнем освіти і культури населення та обізнаністю громадян з їхніми юридичними правами, їхньою інтелектуальною та психологічною готовністю вимагати дотримання цих прав, реалізовувати та захищати їх. Цей потенціал українського суспільства, як зазначається в доповіді, залишається невикористаним, в результаті чого дотримання багатьох норм, аж до міжнародних стандартів у сфері прав та свобод людини, не вимагається самими людьми.

Імплементация МПГПП в Україні, як можна судити з доповіді, здійснюється такими шляхами:

- 1) безпосередня реалізація прав, гарантованих Пактом, як наприклад, реалізація права українського народу на самовизначення (ст.1);
- 2) ратифікація інших міжнародно-правових актів, як от, Конвенції 1989 р. проти вербування, використання, фінансування та навчання найманців, як один із виявів імплементации права на життя;
- 3) відміна статей Конституції та інших законодавчих актів, які суперечать нормам Пакту. Так, СТ.6 чинної на час подання четвертої доповіді Конституції УРСР 1978 р., яка встановлювала монополію Комуністичної партії, була відмінена у жовтні 1990 р.;
- 4) прийняття нового законодавства, як, наприклад, створення правової бази для реальної багатопартійної системи; регулювання надзвичайного стану, зайнятості населення тощо;
- 5) доповнення чинного законодавства новими нормами, які впроваджують стандарти Пакту, або новими редакціями статей, як, наприклад, статті 15 чинного на той час Кримінального кодексу, яка посилювала правові гарантії самооборони;
- 6) вдосконалення судової процедури захисту прав та свобод людини та звуження адміністративних повноважень у цій сфері тощо.

Аналізуючи четверту доповідь України з імплементации МПГПП, члени Комітету ООН з прав людини (надалі - Комітету) цікавились конституційними та правовими рамками, в яких імплементувався Пакт; правовим регулюванням надзвичайного стану; проблемами недискримінації та рівності статей; правами національних меншин; відміною смертної кари; умовами попереднього затримання; адміністративними заходами щодо імігрантів; питанням компенсації жертвам незаконних дій державних органів; навчанням працівників пенітенціарних органів. Інша група запитань торкалась свободи пересування; права на приватність; свободи думки, совісті та релігії; свободи висловлювання; заборони пропаганди війни та підбурювання до національної, расової чи релігійної нетерпимості; свободи асоціацій.

Зокрема, членів Комітету цікавило, яких заходів було вжито для поширення серед населення інформації щодо прав, визнаних у Пакті та Факультативному протоколі, та в якій мірі громадськість ознайомлена з результатами дослідження Комітетом четвертої періодичної доповіді України. Питання торкались того, чи були випадки застосування Пакту будь-якими державними органами, в тому числі судами; чи були посилення на Пакт в судових рішеннях; чи існує процедура застосування в Україні

рішень Комітету ООН з прав людини згідно з Факультативним протоколом. Якщо в доповіді України (п.43) лише констатується, що вперше було створено правову основу регулювання надзвичайного стану в Україні, то члени Комітету цікавляться детальною інформацією щодо Закону України "Про надзвичайний стан" 1992 р. та, зокрема, гарантіями та засобами захисту індивідів під час надзвичайного стану, а також засобами, які будуть вжиті для забезпечення відповідності зі ст.4, п.2 Пакту.

Іншим прикладом, який засвідчує, що члени Комітету в першу чергу цікавились конкретними заходами, які вживав уряд для реалізації прав за Пактом, а не просто констатацією труднощів у забезпеченні цих прав, була реакція членів Комітету на вияви дискримінації на етнічній, релігійній, мовній та інших основах. Якщо в доповіді уряду України в п.219 тільки констатується існування певних соціо-економічних, культурних та психологічних передумов для актів дискримінації на основі етнічної приналежності, власності, релігійних переконань, мови чи статі, то членів Комітету цікавили конкретні кроки, здійснені на подолання цих труднощів.

Що ж до відповідей членів української делегації, то вони не завжди були достатньо чіткими та повними. Так, зазначаючи, що четверта періодична доповідь, на відміну від попередніх доповідей, була опублікована в повному обсязі, не вказується джерело опублікування. Не було встановлено процедури застосування рішень Комітету відповідно до Факультативного протоколу. Не зазначалось, які були передбачені гарантії та засоби захисту індивідів під час надзвичайного стану, які конкретні заходи вживались для покращення становища жінок тощо.

В цілому, слабкою стороною імплементації в Україні Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, як можна судити з четвертої періодичної доповіді України, була відсутність практичних заходів забезпечення прав, та, зокрема, судового механізму захисту прав, гарантованих Пактом, а також відсутність процедури імплементації рішень Комітету ООН з прав людини. Більшість з цих зауважень залишаються в силі і до сьогодні.